

Adviesraad inzake beleidscoherentie
ten gunste van ontwikkeling
Conseil consultatif sur la cohérence
des politiques en faveur du développement

Advies van de Adviesraad inzake beleidscoherentie ten gunste van ontwikkeling

Meer gepaste zorgvuldigheid op het gebied van de mensenrechten

1. Inleiding

01. Dit advies werd op 14 maart 2019 goedgekeurd door de Adviesraad inzake beleidscoherentie ten gunste van ontwikkeling. Taal van de oorspronkelijke tekst: Engels.

02. Op 12 december 2017 stelde België officieel zijn Nationaal Actieplan (NAP) Ondernemingen en Mensenrechten voor. Het NAP werd opgesteld na een aantal besprekingen met de privésector, academici en middenveldorganisaties, en werd op 23 juni 2017 gezamenlijk goedgekeurd door de Federale Regering en de regeringen van het Vlaams Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het Waals Gewest. Het NAP wil de Richtlijnen inzake Ondernemingen en Mensenrechten toepassen, die op 16 juni 2011 zijn bekrachtigd door de VN-Mensenrechtenraad in Resolutie 17/4. Het NAP wil ook het engagement nakomen dat werd herhaald in het tweede EU-Actieplan Mensenrechten en Democratie, goedgekeurd op 20 juli 2015 door de Raad van de EU (Buitenlandse Zaken) voor de periode 2015-2019, dat voorziet dat de EU-lidstaten "Nationale Actieplannen (NAPs) over het toepassen van de VN-Richtlijnen opstellen en uitvoeren of de VN-Richtlijnen opnemen in nationale MVO-Strategieën", als onderdeel van de doelstelling om de "agenda inzake ondernemingen en mensenrechten te bevorderen".

03. In dit advies omschrijft de Adviesraad inzake beleidscoherentie ten gunste van ontwikkeling het versterken van de gepaste zorgvuldigheid op het gebied van de mensenrechten als een van de mogelijke domeinen waarop het NAP kan worden verbeterd en waarbij België verder blijk kan geven van zijn engagement voor de wereldwijde agenda inzake ondernemingen en mensenrechten.

04. De Adviesraad is ervan overtuigd dat privébedrijven die onder de Belgische rechtsbevoegdheid vallen een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling in de ontwikkelingslanden. Investerings in infrastructuur en technologie zijn van essentieel belang om de duurzame

ontwikkelingsdoelstellingen te verwezenlijken, vooral wat betreft doelstelling 8 voor het bevorderen van "aanhoudende, inclusieve en duurzame economische groei, volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor iedereen". Maar om ervoor te zorgen dat zo'n bijdrage positieve gevolgen kan hebben, moeten dergelijke bedrijven voldoen aan hun verplichting om de mensenrechten te eerbiedigen door processen van due diligence – gepaste zorgvuldigheid – in te stellen.

05. De Richtlijnen inzake Ondernemingen en Mensenrechten voorzien dat bedrijven moeten "handelen met voldoende zorgvuldigheid om inbreuken op de rechten van anderen te vermijden en om negatieve gevolgen waarbij zij betrokken zijn, aan te pakken".¹ Principe 15 stelt:

Om te voldoen aan hun verantwoordelijkheid tot het eerbiedigen van de mensenrechten, moeten ondernemingen beschikken over een beleid en procedures die aangepast zijn aan hun omvang en de omstandigheden, zoals:

...

(b) een procedure voor gepaste zorgvuldigheid op het gebied van de mensenrechten om de gevolgen voor de mensenrechten in kaart te brengen, te voorkomen, te beperken en rekenschap af te leggen over de manier waarop zij daarmee omgaan.²

06. Dit wordt verder toegelicht onder principe 17 van de Richtlijnen inzake Ondernemingen en Mensenrechten, dat stelt:

Om de negatieve gevolgen voor de mensenrechten in kaart te brengen, te voorkomen, te beperken en rekenschap af te leggen over de wijze waarop zij de negatieve gevolgen voor de mensenrechten aanpakken, moeten ondernemingen de nodige zorgvuldigheid betrachten op het gebied van de mensenrechten. Dat proces moet onder andere de feitelijke en potentiële gevolgen voor de mensenrechten beoordelen, de bevindingen integreren en ernaar handelen, nagaan hoe de effecten worden geïdentificeerd, voorkomen en aangepakt en daarover ook communiceren. Het proces van gepaste zorgvuldigheid op het gebied van de mensenrechten:

(a) moet betrekking hebben op de negatieve gevolgen voor de mensenrechten die de onderneming kan veroorzaken of waartoe zij kan bijdragen door haar eigen activiteiten, of die rechtstreeks verband kunnen houden met haar werking, producten of diensten via haar zakelijke relaties;

(b) zal minder of meer complex zijn afhankelijk van de omvang van de onderneming, het risico van ernstige gevolgen voor de mensenrechten en de aard en de context van haar activiteiten;

(c) moet continu gebeuren, beseffende dat de risico's voor de mensenrechten kunnen veranderen in de loop van de tijd naarmate de werking van het bedrijf en de context waarin het werkt veranderen.

07. De OESO-Richtsnoeren voor Multinationale Ondernemingen omvatten na hun herziening in 2011 en de toevoeging van een hoofdstuk over de mensenrechten (hoofdstuk IV) ook het zorgvuldigheidsprincipe in de definitie van de verantwoordelijkheid van ondernemingen voor het respect van de mensenrechten. De Richtsnoeren bepalen de verantwoordelijkheid tot het eerbiedigen van de mensenrechten als volgt:

¹ A/HRC/17/31, para. 6.

² Ibid. De principes 17-21 gaan dieper in op de inhoud van de vereiste tot gepaste zorgvuldigheid.

Bedrijven moeten, in het kader van de internationaal erkende mensenrechten, de internationale mensenrechtenverplichtingen van de landen waarin ze werkzaam zijn en ook de relevante nationale wetten en regelgeving:

1. De mensenrechten eerbiedigen, wat betekent dat zij inbreuken op de mensenrechten van anderen moeten vermijden en negatieve gevolgen voor de mensenrechten waarbij zij betrokken zijn, moeten aanpakken.

2. In de context van hun eigen activiteiten vermijden dat zij negatieve effecten voor de mensenrechten veroorzaken of daartoe bijdragen en dergelijke effecten aanpakken wanneer ze zich voordoen.

3. *Manieren zoeken om negatieve effecten voor de mensenrechten te voorkomen of te beperken die rechtstreeks verband houden met hun werking, producten of diensten of die van een zakelijke relatie, zelfs wanneer zij zelf niet bijdragen aan die effecten.*

4. Een beleidsverbintenis hebben om de mensenrechten te eerbiedigen.

5. *Het zorgvuldigheidsprincipe op het gebied van de mensenrechten toepassen in overeenstemming met hun omvang, de aard en de context van hun werking en de ernst van de risico's van negatieve gevolgen voor de mensenrechten.*

6. *Zorgen voor het herstel van negatieve gevolgen voor de mensenrechten of daaraan meewerken via legitieme processen, wanneer zij vaststellen dat zij die gevolgen hebben veroorzaakt of ertoe hebben bijgedragen.*

08. De Richtlijnen inzake Ondernemingen en Mensenrechten en de OESO-Richtsnoeren voor Multinationale Ondernemingen leggen bedrijven dus allebei verplichtingen in verband met gepaste zorgvuldigheid op het gebied van mensenrechten op. Die verplichtingen omvatten de plicht om de gevolgen in kaart te brengen, de aldus vastgestelde gevolgen te voorkomen en te beperken; en rekenschap af te leggen over de gevolgen en klachtenmechanismen op te zetten.

09. Het Comité voor de Economische, Sociale en Culturele Rechten is van mening dat de verplichting van staten tot het beschermen van de rechten die worden gewaarborgd door het Internationaal Verdrag inzake de Economische, Sociale en Culturele Rechten “een positieve plicht met zich mee brengt om een wettelijk kader goed te keuren dat van bedrijven eist het zorgvuldigheidsprincipe op het gebied van mensenrechten toe te passen om de risico's van de schending van de rechten van het verdrag in kaart te brengen, te voorkomen en te beperken, om te vermijden dat die rechten worden geschonden en om rekenschap af te leggen voor de negatieve gevolgen die zij veroorzaken of waartoe zij bijdragen door hun beslissingen en werking en die van de entiteiten die onder hun toezicht staan voor het genieten van de verdragsrechten. Staten moeten maatregelen nemen zoals het opleggen van vereisten inzake gepaste zorgvuldigheid om schendingen van de rechten van het verdrag in de toeleveringsketen van een bedrijf en door onderaannemers, leveranciers, franchisenemers en andere zakenpartners te voorkomen.”³

10. Die verplichting tot bescherming breidt zich ook uit tot situaties waarin ondernemingen activiteiten hebben buiten het nationale grondgebied. Zo stelt het Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten: “Bij het vervullen van hun plicht tot bescherming, moeten staten ook van ondernemingen eisen dat ze hun uiterste best doen om ervoor te zorgen dat de entiteiten waarop die ondernemingen

³ Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten, Algemeen Commentaar Nr. 24 (2017) over verplichtingen van staten volgens het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten in de context van bedrijfsactiviteiten (E/C.12/GC/24), para. 16.

invloed kunnen hebben, zoals filialen (en ook alle bedrijfsentiteiten waarin zij hebben geïnvesteerd, ongeacht of ze geregistreerd zijn volgens de wetgeving van de betrokken staat of van een andere staat) of zakelijke partners (zoals leveranciers, franchisenemers en onderaannemers), de rechten van het verdrag eerbiedigen. Bedrijven die gevestigd zijn op het grondgebied en/of het rechtsgebied van betrokken staten moeten worden verzocht te handelen met gepaste zorgvuldigheid om schendingen van de rechten van het Verdrag door dergelijke filialen en zakenpartners in kaart te brengen, te voorkomen en aan te pakken, ongeacht waar ze zich ook bevinden. Het Comité wijst erop dat, hoewel het opleggen van dergelijke verplichtingen inzake het zorgvuldigheidsprincipe gevolgen heeft voor situaties buiten het nationale grondgebied van die staten omdat mogelijke schendingen van de rechten van het verdrag in wereldwijde toeleveringsketens of in multinationale groepen van bedrijven moeten worden voorkomen en aangepakt, dit geen uitoefening van extraterritoriale jurisdictie door de betrokken staten betekent. De juiste procedures voor toezicht en verantwoording moeten worden opgezet om een daadwerkelijke preventie en handhaving te verzekeren. Die procedures kunnen ook voorzien dat ondernemingen de plicht opgelegd krijgen om verslag uit te brengen over hun beleid en procedures om het respect voor de mensenrechten te verzekeren, en dat werkelijke middelen voor verantwoording en herstel voor schendingen van de rechten van het verdrag worden voorzien.”⁴

11. De goedkeuring van een Belgisch Nationaal Actieplan (NAP) over Ondernemingen en Mensenrechten is een lovenswaardige stap voor het bevorderen en beschermen van de mensenrechten in een bedrijfsomgeving. Maar er kan en moet nog meer gebeuren om verplichtingen inzake het zorgvuldigheidsprincipe op te leggen aan bedrijven die onder de Belgische rechtsbevoegdheid vallen.

12. Het NAP voorziet in totaal 33 acties, zoals de integratie van het zorgvuldigheidsprincipe op het gebied van mensenrechten in de bestuursorganen van de onderneming. Maar het NAP beschrijft dat doel alsof het gewoon hetzelfde is als de uitvoering van **Richtlijn 2014/95/EU van 22 oktober 2014 over de bekendmaking van niet-financiële informatie door bepaalde grote ondernemingen en groepen.**⁵

13. **De Adviesraad onderschat het belang van deze Richtlijn niet, vooral als instrument om sociaal verantwoorde investeringen aantrekkelijker te maken en om ervoor te zorgen dat zowel investeerders als consumenten beter geïnformeerd zijn over de niet-financiële gevolgen van de activiteiten van een onderneming. Richtlijn 2014/95/EU legt immers** bepaalde vereisten tot rapportering op (waaronder "een beschrijving van het door de onderneming gevoerde beleid met betrekking tot [milieu-, sociale en personeelsaangelegenheden, eerbiediging van mensenrechten en de bestrijding van corruptie en omkoping], waaronder de toegepaste zorgvuldigheidsprocedures" en "de resultaten van dat beleid ") aan "grote ondernemingen die organisaties van openbaar belang zijn en op hun balansdatum de drempel van een gemiddeld personeelsbestand van 500 werknemers gedurende het boekjaar overschrijden" (artikel 1). Dat is belangrijk. Maar het is niet hetzelfde als het opleggen van verplichtingen inzake gepaste zorgvuldigheid op het gebied van de mensenrechten. Het voldoet niet aan de verwachtingen die in dat verband beschreven staan in ofwel de Richtlijnen inzake Ondernemingen en Mensenrechten of de OESO-Richtsnoeren voor Multinationale Ondernemingen.

⁴ Id., para. 33.

⁵ Richtlijn 2014/95/EU van het Europees Parlement en de Raad van 22 oktober 2014 tot wijziging van Richtlijn 2013/34/EU met betrekking tot de bekendmaking van niet-financiële informatie en informatie inzake diversiteit door bepaalde grote ondernemingen en groepen, *OJ L 330, 15.11.2014, p. 1.*

2. Omschrijving van het probleem

14. In het NAP geeft de Belgische staat aan een hele reeks al bestaande initiatieven te willen ondersteunen – meestal via uitgebreidere informatie, bewustmaking en het aanmoedigen van bedrijven in zijn rechtsgebied, ook wanneer zij actief zijn in het buitenland⁶. België drukt ook zijn steun uit voor het ontwikkelen van een bindend VN-instrument inzake ondernemingen en mensenrechten,⁷ en voor het ondertekenen van wereldwijde kaderovereenkomsten (GFA) of afdwingbare merkenakkoorden (EBA) (zoals het Bangladesh-Akkoord)⁸; en belooft de ratificatie van de IAO-Convention met betrekking tot de arbeidsrechten van vrouwen (C175, C156 en C189) en ook een aantal andere IAO-Conventionen over veiligheid en gezondheid op het werk.⁹ In overeenstemming met een van de acties uit het NAP (actie 13) heeft België de EU-Richtlijn betreffende het plaatsen van overheidsopdrachten (2014/24/EU)¹⁰, van kracht sinds 30 juni 2017, uitgevoerd.¹¹ Die verandering zal naar verwachting leiden tot een betere naleving bij overheidsopdrachten van de Verklaring van de IAO inzake de fundamentele principes en rechten op het werk.

15. In overeenstemming met de gezamenlijke plicht van staten en ondernemingen om toegang te bieden tot herstel voor slachtoffers van mensenrechtenschendingen (de zogenaamde "derde pijler" van de Richtlijnen inzake Ondernemingen en Mensenrechten, en in het bijzonder principes 22 en 25), is het verder bemoedigend dat de Belgische staat al begonnen is met een beoordeling van de bestaande gerechtelijke en niet-gerechtelijke herstelmechanismen, om zo lacunes vast te stellen en aan te pakken¹². Te vermelden valt ook de intentie tot versterking van de menselijke capaciteiten en de financiële draagkracht van het Belgisch Nationaal Contactpunt (NCP)¹³, dat buitengerechtelijke diensten biedt op het vlak van doorverwijzing en bemiddeling.

16. Maar ondanks de bepalingen in de handleiding voor Nationale Actieplannen inzake Ondernemingen en Mensenrechten van de Werkgroep inzake Ondernemingen en Mensenrechten¹⁴ en het precedent van nationale actieplannen inzake ondernemingen en mensenrechten opgesteld door andere rechtsgebieden¹⁵, slaagt het Belgisch NAP er niet in een plicht op te leggen aan ondernemingen onder de Belgische rechtsbevoegdheid om het zorgvuldigheidsprincipe op het gebied van de mensenrechten toe te passen. De bestaande Belgische initiatieven en het NAP moeten worden aangevuld met wet- en regelgevende maatregelen die gepaste zorgvuldigheid op het gebied van de

⁶ Acties 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 15, 19, 20, 21, 22, 24, 27, 28, 31, 32 van het Belgische NAP.

⁷ Actie 12 van het Belgische NAP – Het engagement van België en zijn pioniersrol op het gebied van mensenrechten op internationaal vlak voortzetten.

⁸ Actie 8 van het Belgische NAP – Internationale kaderovereenkomsten aanmoedigen.

⁹ Acties 25 en 26 van het Belgische NAP – Ratificatie van conventies die betrekking hebben op de rechten van de vrouw en ook op gezondheid en veiligheid op het werk.

¹⁰ Richtlijn 2014/24/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 februari 2014 betreffende het plaatsen van overheidsopdrachten en tot intrekking van Richtlijn 2004/18/EG, OJ L 94 van 28.3.2014, p. 65. Zie Actie 13 van het Belgische NAP - Respect voor de mensenrechten in overheidsopdrachten vergroten en controleren.

¹¹ Wet van 17 juni 2016 inzake overheidsopdrachten, BS 14.7.2016; en koninklijk besluit van 18 april 2017 over de plaatsing van overheidsopdrachten in de klassieke sectoren, BS, 9 mei 2017.

¹² Actie 3 van het Belgische NAP – Formulering van aanbevelingen met het oog op de verbetering van de toegang tot een mechanisme van rechtsherstel.

¹³ Actie 23 van het Belgische NAP – Het Nationaal Contactpunt (NCP) van de OESO versterken.

¹⁴ Guidance on National Action Plans on Business and Human Rights, Working Group on Business and Human Rights, Versie 1.0, december 2014 – Guidance on NAP Substance, p. iii, en ook Bijlage 1, 1. Statement of commitment, p 14.

¹⁵ *Belgium and the sustainable supply chain agenda: leader or laggard?: Review of human right due diligence initiatives in the Netherlands, Germany, France and EU, and implications for policy work by Belgian civil society*, Dr. Huib Huyse en Dr. Boris Verbrugge, HIVA - KU Leuven, april 2018; *Assessments of existing national action plans (NAPs) on Business and Human Rights*, International Corporation Accountability Roundtable (ICAR) and European Coalition for Corporate Justice (ECCJ), augustus 2017.

mensenrechten opleggen aan ondernemingen binnen de Belgische rechtsbevoegdheid. Dat is vooral belangrijk voor ondernemingen die actief zijn binnen wereldwijde toeleveringsketens, waar een deel van het productieproces plaatsheeft in landen met een zwakke staat van dienst op het vlak van mensenrechten of arbeidsrechten. Het opleggen van sterke verplichtingen inzake gepaste zorgvuldigheid op het gebied van de mensenrechten aan ondernemingen onder de Belgische rechtsbevoegdheid mag niet worden gezien als een manier om de Belgische economische spelers te beschermen tegen oneerlijke vormen van concurrentie (de zogenaamde "sociale dumping"). Het is veeleer een middel waarmee België steun wil bieden aan vakbonden en middenveldgroepen in ontwikkelingslanden die druk proberen uit te oefenen op hun eigen regeringen, zodat die niet proberen een concurrentievoordeel te bereiken op de wereldwijde markt door de mensenrechten of de rechten van werknemers op te offeren en in plaats daarvan evolueren naar productievormen die coherent zijn met de doelstelling van duurzame ontwikkeling.

3. Aanbevelingen

17. België slaagt er niet in om stevige vereisten inzake gepaste zorgvuldigheid op het gebied van de mensenrechten te voorzien in de Belgische wetgeving. De Adviesraad inzake beleidscoherentie ten gunste van ontwikkeling maakt zich vooral zorgen om de mogelijke gevolgen daarvan in de landen waar Belgische ondernemingen hun goederen kopen. Vandaar heeft de Adviesraad de volgende aanbevelingen voor de Belgische staat:

- (1) **Zorg voor een wettelijke verankering van zowel territoriale als extraterritoriale vereisten tot gepaste zorgvuldigheid op het gebied van de mensenrechten in alle bedrijfssectoren en voor alle (kleine, middelgrote en grote) ondernemingen die onder de Belgische rechtsbevoegdheid vallen, vooral in verband met problemen als dwangarbeid en kinderarbeid.** Dit betekent het voorzien van wetgeving die bepaalt dat de onderneming aansprakelijk kan worden gesteld voor elke mensenrechtenschending in de toeleveringsketen waarvan de onderneming op de hoogte was of had moeten zijn, zodat slachtoffers van dergelijke schendingen een klacht tot schadevergoeding kunnen indienen bij de Belgische rechtbanken in overeenstemming met de verplichte rechterlijke bevoegdheid die wordt voorzien conform Verordening (EU) Nr.1215/2012 van 12 december 2012 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken ('Brussel I' Verordening).¹⁶
- (2) **Leg de grootste ondernemingen daarenboven ook plichten op om proactief informatie te zoeken over de mensenrechtenrisico's in hun toeleveringsketen en om op basis van de ontvangen informatie actie te ondernemen.** De Adviesraad stelt in dit verband vast dat een aantal landen gelijkaardige vereisten hebben voorzien voor ondernemingen van een bepaalde omvang. Zo is er de 'Modern Slavery Act' uit het VK van 2015 die eist dat bedrijven die enig deel van hun bedrijvigheid uitvoeren in het VK en die goederen of diensten leveren en een minimum omzet van 36 miljoen pond hebben elk jaar een 'verklaring over slavernij en mensenhandel' voorleggen, waarmee de wet dergelijke ondernemingen verplicht om transparantie te verzekeren in hun toeleveringsketen met betrekking tot slavernij en mensenhandel (zie paragraaf 54 van de MSA-wet). De Californische 'Wet op de Transparantie in toeleveringsketens' uit 2010 eist van ondernemingen dat zij informatie geven over hun inspanningen om hun toeleveringsketen vrij te

¹⁶ Verordening (EU) No 1215/2012 van het Europees Parlement en van de Raad van 12 december 2012 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, *OJ L 351*, 20.12.2012, p. 1.

houden van slavernij en mensenhandel door verslag uit te brengen over de risico's en over de manier waarop leveranciers verwacht worden de regels na te leven en ook over het controleren van leveranciers en de opleiding van personeel. Die wet geldt voor ondernemingen die zaken doen in Californië met een jaarlijkse omzet van meer dan 100 miljoen dollar. De Franse wet van 27 maart 2017 over de zorgvuldigheidsplicht (**Loi n° 2017-399 du 27 mars 2017 relative au devoir de vigilance des sociétés mères et des entreprises donneuses d'ordre**) **verplicht de goedkeuring van een due diligence plan voor bedrijven met zetel in Frankrijk die minstens 5000 werknemers tellen (inclusief de werknemers in dochterondernemingen) of bedrijven met minstens 10.000 werknemers al dan niet met zetel in Frankrijk.**

- (3) **Zorg ervoor dat Belgische ondernemingen die actief zijn in sectoren met een risico van negatieve extraterritoriale gevolgen voor de mensenrechten deelnemen aan initiatieven voor de sector die in andere EU-lidstaten worden opgezet.** Dat is de beste manier waarop Belgische ondernemingen zich kunnen voorbereiden, omdat die sectoren geleidelijk aan worden onderworpen aan regelgeving die verplichtingen inzake het zorgvuldigheidsprincipe oplegt: het Nederlandse multistakeholderinitiatief in de goudsector bijvoorbeeld, bereidt bedrijven voor op de recentelijk goedgekeurde Europese Verordening over Conflictmineralen.¹⁷
- (4) **Ga een zinvolle stakeholderdialoog aan met Belgische ondernemingen die al gepaste zorgvuldigheid aan de dag leggen op het gebied van de mensenrechten, relevante middenveldorganisaties en andere relevante stakeholders om te komen tot het instellen (en het opvolgen) van maatregelen in dit verband.**

4. Verantwoording van de aanbevelingen

18. Het is bekend dat de mensenrechten – zowel de burger-, politieke, economische, sociale, culturele en werknemersrechten – over de hele wereld worden geschonden in de context van transnationale bedrijfsactiviteiten. De werknemers en de bevolking in de ontwikkelingslanden worden getroffen door directe of indirecte mensenrechtenschendingen door ondernemingen – waarbij de indirecte schendingen meestal voorkomen in structuren met een complexe toeleveringsketen. Risicosectoren op dit gebied zijn onder meer de mijnbouw, de verwerkende industrie, de infrastructuur en de kleinhandel¹⁸ - en daarin zijn ook Belgische ondernemingen actief, terwijl enkele zelfs werkelijk betrokken zijn bij vermeende gevallen van misbruiken door bedrijven¹⁹. Dat is dan ook de belangrijkste

¹⁷ Verordening (EU) 2017/821 van het Europees Parlement en de Raad van 17 mei 2017 tot vaststelling van verplichtingen inzake passende zorgvuldigheid in de toeleveringsketen voor Unie-importeurs van tin, tantaal en wolfram, de overeenkomstige erts, en goud uit conflict- en hoogrisicogebieden, OJ L 130 van 19.5.2017, p. 1.

¹⁸ De VN-Richtlijnen zijn gebaseerd op een aantal onderzoeken, zoals 'Corporations and Human Rights: A Survey of the Scope and Patterns of Alleged Corporate-Related Human Rights Abuse, John Ruggie, 23 mei 2008'; recentere rapporten, artikels, video's, rapporten van terreinbezoeken, onderzoeken, kaarten, enz. met betrekking tot mensenrechtenschendingen door bedrijven worden verzameld door bv. the Business and Human Rights Resource Centre (<https://www.business-humanrights.org/en/issues/abuses>), Human Rights Watch (<https://www.hrw.org/topic/business>), Amnesty International (<https://www.amnesty.org/en/what-we-do/corporate-accountability>), de werkgroep van het bureau van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten van de VN

(<http://www.ohchr.org/EN/Issues/Business/Pages/Reports.aspx>), de IAO (<http://www.ilo.org/global/standards/lang-en/index.htm>), ITUC (<https://www.ituc-csi.org/annual-survey-of-violations-of-271>), Harvard Law (<http://hrp.law.harvard.edu/areas-of-focus/business-human-rights>), the Portal for Sustainability Reporting (<http://www.sustainability-reports.com>), het CHRDP-project (<http://chrpproject.com/mapping-trends.html>) en vele anderen.

¹⁹ Zoals rapporten over de arbeidsomstandigheden en kinderarbeid in de kobaltmijnen in de DRC (<https://www.amnesty.org/en/documents/afr62/3183/2016/en>); en over de uitbuiting van arbeidsmigranten op sites voor het FIFA Wereldkampioenschap van 2020 in Qatar (<https://www.amnesty.org/en/documents/mde22/3548/2016/en>).

reden waarom alle Belgische ondernemingen dringend wettelijk moeten worden verplicht om te voldoen aan de extraterritoriale vereisten inzake gepaste zorgvuldigheid op het gebied van de mensenrechten – niet alleen om te vermijden dat er negatieve gevolgen voor de mensenrechten optreden, maar ook om rechtszekerheid te bieden aan zowel de slachtoffers van misbruiken als aan de bedrijven zelf over welke zorgplichten kunnen worden opgelegd en, bij niet-naleving, aanleiding kunnen geven tot wettelijke aansprakelijkheid.

19. Doordat het niet lukt om alle Belgische ondernemingen te laten voldoen aan de vereisten inzake gepaste zorgvuldigheid op het gebied van de mensenrechten, lukt het ook niet om een gelijk speelveld te verzekeren voor het behoorlijke aantal Belgische ondernemingen die zich op individuele en vrijwillige basis wel al verbinden tot gepaste zorgvuldigheid op het gebied van de mensenrechten. En gezien het toenemende risico van imagoschade bij niet-naleving hebben alle bedrijven er belang bij om het zorgvuldigheidsprincipe op het gebied van de mensenrechten toe te passen. Het verstrengen van de verplichtingen inzake gepaste zorgvuldigheid op het gebied van de mensenrechten zou kunnen rekenen op brede steun van de publieke opinie, zo blijkt uit de Eurobarometeronderzoeken: in 2012 stond 87% van de Europeanen achter het idee dat Europa ondernemingen zou verplichten om de sociale en ethische normen te eerbiedigen, zowel binnen als buiten het Europese grondgebied²⁰.

20. Andere lidstaten van de EU lijken sneller te hebben gehandeld om te voldoen aan hun plicht om de ondernemingen aan de regels te laten voldoen. Ze hebben niet alleen wetswijzigingen goedgekeurd (Frankrijk) of initiatieven genomen met het oog op de goedkeuring van dergelijke wijzigingen (Nederland), maar ze ondersteunen de ondernemingen ook door middel van zinvolle sectorprocessen om mensenrechtenschendingen te voorkomen en een positieve bijdrage te leveren aan ontwikkeling. Nederland heeft multistakeholderinitiatieven voor de sectoren van kleding en textiel, het bankwezen, goud, bosbouw, vlees en natuursteen en initiatieven voor de sectoren van het verzekeringswezen, voeding, metallurgie, bloementeel en pensioenen zijn in ontwikkeling²¹. Duitsland voert een gelijkaardig proces voor de textielsector²². De veelheid aan particuliere en overheidsinitiatieven inzake gepaste zorgvuldigheid op het gebied van de mensenrechten op Belgisch, Europees en internationaal niveau heeft wel geleid tot een versnippering, die de doeltreffendheid en de effectiviteit ervan in het gedrang brengt. Zoals blijkt uit het toenemend aantal rechtszaken in landen als Nederland en het Verenigd Koninkrijk vormt dit een bron van juridische onzekerheid voor spelers uit het bedrijfsleven. De Belgische staat zou ervoor kunnen zorgen dat Belgische bedrijven zich aansluiten bij bestaande sectorinitiatieven van de buurlanden en tegelijk actief steun bieden aan de lopende harmonisering en de opschaling tot het Europese niveau.

21. Uit het wetgevende werk en de sectorprocessen in de buurlanden blijkt ook dat een zinvolle en transparante stakeholderdialoog van essentieel belang zal zijn voor het opstellen (en opvolgen) van de voorgestelde wet- en regelgevende maatregelen. Bij zo'n dialoog moeten de Belgische overheid, ondernemingen (bij voorkeur degene die al betrokken zijn bij procedures voor gepaste zorgvuldigheid op het gebied van de mensenrechten), evenals de relevante actoren uit het maatschappelijk middenveld (waaronder de vakbonden) en academische deskundigen betrokken worden.

22. Wanneer alle Belgische bedrijven zouden voldoen aan de vereisten inzake de extraterritoriale gepaste zorgvuldigheid op het gebied van de mensenrechten, zou dit een grote bijdrage leveren aan de ontwikkeling volgens de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen. Maar bedrijven die onder de rechtsbevoegdheid van andere landen vallen, kunnen (en zullen) verder ongestraft blijven voor

²⁰ Eurobarometer 2012 (de laatste publicatie waarin dit probleem aan bod kwam).

²¹ IMVO-convenanten – https://www.imvoconvenanten.nl/?sc_lang=en

²² Bündnis für nachhaltige Textilien – www.textilbuendnis.com/en/

mensenrechtenschendingen in de ontwikkelingslanden. Daarom moet België actief steun verlenen aan het lopende proces voor een bindend instrument in het kader van de VN inzake transnationale en andere ondernemingen en mensenrechten. Gezien het universele karakter van de mensenrechten en van het recht op ontwikkeling in het bijzonder moet het proces voor een bindend verdrag zo ambitieus zijn als maar mogelijk is – om zo krachtig mogelijk niet alleen territoriale, maar ook extraterritoriale verplichtingen op te leggen aan staten en bedrijven om de mensenrechten volledig te beschermen en te eerbiedigen, onder andere door alle ondernemingen te laten voldoen aan de vereisten inzake gepaste zorgvuldigheid op het gebied van de mensenrechten, transparantie en toegang tot herstel.

De Adviesraad inzake beleidscoherentie ten gunste van ontwikkeling (ABCO) werd opgericht bij Koninklijk Besluit van 2 april 2014 in toepassing van de wet van 19 maart 2013 betreffende de Belgische ontwikkelingssamenwerking (de artikelen 2,16°, 8, 31 en 35,2°). Deze Adviesraad heeft als belangrijkste opdracht advies te verlenen aan de Belgische federale overheden om het naleven van het principe van de beleidscoherentie ten gunste van ontwikkeling aan te moedigen, overeenkomstig artikel 208 van het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie en artikel 8 van de wet van 19 maart 2013 betreffende de Belgische ontwikkelingssamenwerking.

Bezoek de website om meer te weten over de Adviesraad en om andere adviezen te lezen in het Nederlands, het Frans en het Engels: <http://www.ccpd-abco.be/>